

Letragabe

Aingeru Epaltza
IDAZLEA
@AEpaltza

Elkar fundazioak euskaldunon kultur kontsumoaren gainean egin duen azterketak harrotu ditu bazterrak. Harritzekoa, kontu zaharra baita euskal kulturaren egoera barnetik ezagutzen duen edonorendako. Berria, izatekotan, datu hotzek oraingoan izan duten oihartzuna izan da. Niri, bederen, ez zaizkit hain txarrak iruditu. Egiazkoak izatera. Euskaldunen %22,9 -180.000 lagun ia- euskarazko ohiko liburu irakurle? Zein isilik zeukaten euskal argitaletxeek!

Ni Elkar fundazioarekin bat: euskal ekoizpena gizarteratzeko "politika eraginkorragoak" behar dira. Politika horiek zein diren asmatzea da kontua. Ongi daude irakurzaletasuna bultzatzeko kanpainak, baina ez dira aski panorama iluna argitzeko. Euskal kultur ekoizpenaren kontsumo urria egiturazko arazo bat da, eta halakotzat hartu behar lukete instituzioetan nahiz instituzioetatik kanpo hizkuntza politikak diseinatzen eta bultzatzen dituztenek. Zuzenean eragiten dio hizkuntzaren erabilerari eta hizkuntzaren kalitateari, erran nahi baita, haren iraupenari.

Erdal itsasoaren erdian, euri tanten pare da gure ekoizpena. Hura bistaratzek izan behar luke politika horien ardura nagusietariko bat. Gure lurraldeen instituzionalizazioak bi tresna sortu ditu, bertzeak gutxietsi gabe, hizkuntzaren mesede: Hezkuntza sistema eta Euskal Telebista. Hagitzez ere gehiago eskatu behar genieke batari nahiz bertzeari.

Irakaskuntzan, premiazkoa da Euskal Hizkuntza eta Literaturaren curriculum a goitik behegi ipurdikatzea, lehen mailetatik batxilergoeraino. Konplexu mimetikoak bazterrean utzi, eta edukiak erabat aldatu, delako irakasgaia euskal ekoizpenaren erakusleho gustagarria izan dadin. Aditz sintagma gutxiago, eta josteta eta irakurketa atsegingarri gehiago. Pelikulak, bide ekoizpenak, kantak, musika. Hizkuntzaren besta, ez hitzen hilerria.

ETBk ere burua berrasmatu behar du, euskaldun arruntak berriz ere izan dezan estandar kulturen erreferentzia. Kontua ez da esatari guztiak Amonarriz edo Euzkitze bilakatzea, estandar horri bere leku naturala ematea baizik, hedabide honek lotsagarriki abandonatutako alor batean: telesail eta filmen bikoizketa.

Horien aldean, ur handiegiko afera dirudi euskalduntasunaren irudiari eman beharreko astinduak, baina noizbait heldu beharko zaio horri ere. Duela mende bat bezala eta molde desberdinetan agertuta ere, baserritakeria letragabea dugu oraindik euskaldun agertzeko eredu jatorra. Txunditzekoa da zenbat giron euskaldunena ez den inoiz irakurriena edo jantziena izaten, astakirtenena eta oihi gehien egiten duena baizik. Duela mende bat, bederen, halako jendeak gauza ziren hiru esaldi elkarrekin lotzeko. Orain ezta hori ere. Neobaserritakeriak bizi gaitu. Baita hil ere. ■

Lotsaz eta larderiaz

Edu Zelaieta Anta
IDAZLEA

Badu euskarak begirunea eta beldurra era naturalean uztartzen dituen hitz bat: larderia. Izan ere, eremuaren edota hiztunaren arabera, beldurrarekin edo begirunearekin lotuago egon daiteke. Nolanahi ere den, badirudi larderiak, hitza ongi erabilia bederen, betiere nagusitasuna adierazten duela. Nagusitasuna, baina, modu positiboan edo negatiboan uler daiteke, beste hamaika kontu bezalaxe.

Bestalde, lotsa handirik erakutsi gabe, lotsa bera da batzuetan larderiatik hurbilxko egon daitekeen hitza. Izan ere, euskararen ekialdeko zenbait eremutan, lotsa, larruaren pigmenta-

zioan eragile zuzena izateaz gainera, beldurraren pareko ere bada. Hala sortua ematen du, besteak beste, esaera zaharrak: lotsa denari malda guztiak otso.

Eta lotsaz eta larderiaz aritzen gara maiz aski, hitzen ahal semantiko osoan, munduaren egungo egoeraz aritzen garenean. Bi adibide ezagun emate aldera, Frantziak, Erresuma Batuak eta Ameriketako Estatu Batuek berriki adostutako Siriako bonbardaketa justiziazkoa edota Kataluniako prozesuaren harira Espainiako Gobernua egiten ari den inposizio demokratikoa. Lotsaz eta larderiaz, bai: ardiez, artzainez eta otsoez. ■